

אחרי אסיפת המונים, יוצאים הנאצים של שיקאגו ואוהדיהם לרחובות בהפגנה אלימה נגד שוויון הזכויות לכושים

מדיניות

קנוניה זריזה

מנחם בגין

יעקב יעבץ

יהדות

הפעמונים צילצלו

רבים היו המועמדים לתואר איש-המדיניות של תשכ"ו. אך האיש שמשך אליו את הסימפטיה הרבה ביותר היה **מנחם בגין**, מנהיג תנועת-החרות, שהתפטר מתפקיד יו"ר תנועתו.

סימפטיה זו הקיפה ירידים ואויבים כאחד. היא לא נבעה רק מהעובדה שהכל מכירים בכך שבגין הוא אדם הגון, צנוע בהליכותיו האישיות, בעל שיעור-קומה תרבותי ואינטלקטואלי שאינו חריג בחיי-הציבור הישראליים. היא נבעה בעיקר מן האופן שבו ניסו להיחלצו — אופן שדבקו בו כל סימני ההיכר של קנוניה זריזה ועכורה. איש לא היה מתמרמר אילו היה **שמואל תמיר** מרים את דגל המרד בחרות, מכריז על מצע ברור משלו, הולך בבחירות הפנימיות על פי מצע זה, וזכה בבחירות לרוב או למיעוט גדול — ותובע שינויים. אולם תמיר וחבריו עשו את ההיפך: הם השתתפו בפולחן בגין, הקיפוהו בדברי תהילה, ותוך כדי כך אירגנו בחשאי את העסקנים שהגיעו לתעודת חרות באקראי, ללא בחירות, ללא מצע כלשהו.

תמיר, שניהל את מסע-הבחירות של חרות לכנסת, והנושא על כן בחלק ניכר מן האחריות לכשלונה, הטיל על אנשי בגין את כל האחריות לכשלונו זה. האופוזיציה לא הציגה שום מצע אלטרנטיבי — וגם לא יכלה לעשות זאת, כי מגמותיה היו סותרות, והיא היתה מפולגת בכנותיה יותר מקבוצת בגין.

כשנשארה במיעוט, לא הכריזה על עצמה כעל אופוזיציה לוחמת, השואפת להגיע לרוב, אלא תבעה שהעמדות בהנהגת התנועה יתחלקו לפי שיטת-חלוקת-השלל-על-פני-מפתח, כנהוג במפא"י. היא הכריזה כי היא שואפת באופוזיציה תהווה „ערופת ראשים“.

יהיה נדמה שהצליחה לקבל נתח מהשלטון בתנועה, וכי השליט האמיתי בתנועה יהיה **אליעזר שושן**, הבוס של הסתדרות העובדים הלאומית. כאשר עברו אנשי בגין להתקפה נגדית, פיזרו את ההנהלה. הדבר נעשה במפתיע, שבועיים לפני תום השנה, כאשר נתגלתה פרשה עכורה במיוחד של מכתב-השמעה אנונימי, כתובת מוזיפת וטישטוש עקבות.

הפרשה כולה הוכיחה את מחלתה העמוקה של תנועת-החרות — ושל כל מפלגות האופוזיציה במישור הקיים. גם רפי נתגלתה בתשכ"ו בכל חולשתה. אחרי הכשלונו בבחירות, הסתפקה המפלגה בפירסום הודעות מפוצצות „ותכונות“ מרשימות, אך לא היתה מסוגלת לשום מעשה מדיני. נסתבר כי שום דבר אינו מאחד את חבריה, וזולת הנאמנות ל**דוד בן-גוריון**, שנהג מצידו כאחת-נפשו, מבלי להתחשב באיש. בעוד שמומחי רפ"י תמכו בביטול תוספת-החוק, השיג הרוב הפועלי של המפלגה, כנהגת **יוסף אלמוגי**, החלטה הפוכה. בעוד שבגוריון הטיף להתקרבות לסיו, ערך **משך דיון** הפגנת-יחיד פרו-אמריקאית בחיאת-נאם.

אחד מסימני-ההיכר של השנה היה ריבוי-ההפגנות, וההיכוח הציבורי על חופש ההפגנה. שורה של הפגנות אירעה על רקע יחסי ישראל-גרמניה. הפועלים של **רוקח פאלום**, השגייר הגרמני החדש של הצליח בתפקיד שאי-אפשר להצליח בו; פרשת עברו הנאצי של **עזרה אלכסנדר טרק**; ובעיקר ביקורו של **קונראד אדנאור** בישראל; ועודו גלים של תגובות טעורות — החל בהפגנת-היחיד של האנז' **אברהם קמינסקי**, שטולק באופן בלתי-חוקי על-ידי המשטרה, וכלה בהפגנה הגדולה של הסטודנטים בירושלים, שדוכאה באכזריות ולחית השערוריות הגדולות של השנה.

שורה אחרת של הפגנות נערכה על רקע יחסי הדת והמדינה. **טדי קולק**, שנתגלה השנה כראש-עיר דינאמי ומוכשר, ביסס את שלטונו על קנוניה מפתיעה עם הדתיים. שירת-השבת, שבאה למחות על כך, נחסמה באופן בלתי-חוקי על-ידי המשטרה. שירת-שבת שניה, שהפגינה באשדוד נגד סגירת הנמל בשבת, נתקלה בהמון מתפרע, הופקדה ללא הגנת המשטרה. שירת-שבת שלישית, על רקע היחס למיעוט הערבי, דוכאה על-ידי המשטרה באכזריות שפוכה, אחרי שנחלצה בנס מפגרום מאורגן בנתניה.

בכל המיבצעים האלה בלטה היוזמה הרעננה של הגורם החדש היחיד בזירה המדינית של תשכ"ו: הכוח החדש, שהתגבש במערכת-הבחירות, ואשר הכריז על עצמו כ„אלטרנטיבה לאופוזיציה“. עד כמה שהדבר היה דרוש נתגלה לא רק בחרות וברפ"י, אלא גם במפ"ם. עם הצטרפותו לקואליציה ירדה מפלגה זו למעשה מן הפרק כגורם פוליטי. היא הפקירה את המאבק נגד הכפיה הדתית, ולאחר מכן טירפדה את המאבק נגד ביטול תוספת-החוק. בגללה נשארה ישראל המדינה הנאורה היחידה בעולם שבה לא היו השנה הפגנות מרשימות נגד המלחמה בחיאת-נאם.

אותה כפיפות-ראש ציינה את מפ"ם בעיריית צפת, כשלא ידעה להפוך את עמדת-המפתח שלה למובצ על מאבק. במקום הפליחם, התפטר נציגה ממישרת ראש-העיר. היה זה רק אחד העזעזעים שפקדו השנה כמעט את כל הרשויות המקומיות. בהן הרים הכלתרנים את ראשו. במישור זה נתגלתה השחיתות וההתנחנות של החיים המפלגתיים בכל מערומיהן. אחד המקורות של שחיתות זו נחשפה בפרשה המכאישה ביותר של השנה: הגילוי כי

הסולידריות היהודית הבינלאומית מתבטאת בגילויים רבים. החשוב — והעדין — שבהם הוא המנגנון האוטומטי של פעמוני-אזעקה, הנשמעים בכל הקיבוצים היהודיים סביב כדורי הארץ כאשר מאיימת סכנה על אחד מהם. לעיתים קרובות קשה לדעת מה מועיק מנגנון זה ומעמיד אותו על סכנה, שעדיין אינה בולטת.

השנה קרה הדבר שוב. דיקטטורה צבאית תפסה את השלטון בארגנטינה — ומייד צילצלו הפעמונים. הסיבה לכך היתה קלושה — מאסרם של כמה מנהלים של מוסד כלכלי בידי מפקד-המשטרה החדש. הדבר קרה בי דיוק כשהנשיא **ז'רמן שזר** היה צריך ל- בקר בארגנטינה, במיסגרת מסע בכמה מדינות שנועדו, בין השאר, לחזק את הקשר בין ישראל ויהדות דרום-אמריקה.

לא עברו שבועות רבים, ונסתבר כי ה- אזעקה היתה מוצדקת. בארגנטינה השתלט מישטר שיש בו מרכיב פאשיסטי מובהק, ושבו משולבים אותם האירגונים האנטי-שמיים שעזרו לאדולף אייכמן. אך באורח מוזר נשתתקה האזעקה היהודית דווקא כי אשר נתבררה צידקתה. בהסכם אילם הורד העניין מן הפרק, כנראה כדי לאפשר שת- לנות מאחורי הקלעים אצל הנשיא **חואן קארלוס אונגנייה**.

לעומת זאת לא נשתתקו הפעמונים שדינו דנו כל השנה למען יהודי ברית-המועצות. תחת הלחץ הגובר של דעת-הקהל המאורגנת במערב, עשתה הממשלה הסובייטית כמה מחיזים פרו-יהודיים: הגנרל **יונה יקיר** היהודי, שנרצח בפקודת סטאלין, סוהר והופיע על גבי בול; פורסמה מהדורה חדשה של התנ"ך; הוזמנו משלחות יהודיות. לעומת זאת טען כינוס בינלאומי מיוחד, בחסות **נחום גולדמן**, כי קיימת ברית-המועצות הפליית תרבותית ודתית שיטתית כלפי היהודים.

מכיוון שממשלת ברית-המועצות לא נתנה לשום ועדת-חקירה בלתי-תלויה לערוך חקירה אובייקטיבית של מצב היהודים בארצה, אי-אפשר היה לעמוד על סיכו. קהוב לודאי שהיו בדבריה-התעמולה של המוסדות היהודיים המערביים גם גרעין של אמת וגם יסוד של הגזמה. אותם מוסדות התרגשו פחות למראה הגילויים הראשונים של נאציזם במוני בארצות-הברית. האלפים שנהרו בשיקאגו לאסיפות נאציות באו על רקע ההתנגדות לזכויות הכושים, אך היתה לאסיפות גימה אנטי-שמית גלויה וחד-משמעית. צלב-הסתם האמריקאי הטיף לחיסול היהודים והכושים כאחד. הצד השני של המטבע היהודי: גם בקרב הכושים גברה האנטי-שמיות הגלויה בקצב מהיר.

המאורעות בארצות-הברית ובארגנטינה לא הגבירו את העלייה לישראל. להיפך: היתה ירידה ניכרת של יהודים דרום-אמריקאים מישראל, חורה לארצותיהם, ובכללן ארגנטינה. למעשה נפסקה העלייה בשנת תשכ"ו — ינראה כי זהו מצב של קבע.

ייעוב המצב לגבי העלייה הביא גם לייעוב היחסים המעשיים בין ישראל ויהדות העולם, מעבר למליצות הציוניות. ברור כי קיימת סולידריות יהודית עולמית. וכי סולידריות זו כוללת עזרה מדינית, כלכלית ובעיקר תעמולתית לישראל. מאידך ברור כי סולידריות זו אינה כרוכה בעלייה לישראל.

מצב זה הוגדר היטב על-ידי **קונראד אדנאור**, בשבועו מישראל לגרמניה, כאשר נימק את עמדתו, בין השאר, בכך ש„היהדות הבינלאומית“ מהווה כוח רב, והדבר מחייב יחס מתאים לישראל. הוא צורה אחרת הובלט מצב זה בעת ביקורו של **המלך פייסל** הסעודי בארצות-הברית. הוא אמר, בגלוי-לב, כתשובה על שאלה שהפתיעה אותו, כי כל היהודים עוזרים לישראל, ולכן כל היהודים הם אויביו.

הערה זו הביאה להפגנת הכוח היהודי באמריקה: עיריית ניו-יורק, שבא שוכנים יותר יהודים מאשר במדינת-ישראל, הטילה חרם על המלך, ביטלה את קבלות-פניו. האיש שעמד בראש תנועה זו, הסנטור הניו-יורקי **יעקב יעבץ**, הפך ללא ספק לאיש היהדות של תשכ"ו.

יעבץ עצמו מגלם את יחסי ישראל-יהדות כפי שהם. הוא יזיד לישראל, עוזר לה ככל יכולתו. יחד עם זאת לא יעלה על דעתו להתנחל בה ולהיות אורח ישראלי. להיפך: הוא מתגאה בלאומיותו האמריקאית, מתעתד להציג את מועמדותו לתפקיד סגן-נשיא ארצות-הברית מטעם המפלגה הרפובליקאית, ואף חולם להיות, כאחד הימים, הנשיא היהודי הראשון של ארצות-הברית. אך יש להזכיר כי יום זה איננו קרוב כל כך.

הקאופרטיב דן נהג לתת בכתר תרומות-שוחד לא רק למפלגה המחזיקה במשרד-התחבורה, אלא גם למפלגות האופוזיציה, כגון חרות, שיכלו לפגוע באינטרסים שלה. אותה שיטה נתגלתה בתיק גדול הרבה יותר כאשר גילתה הנהלת הסוכנות, בסוף תשכ"ו, שהיא נוהגת להקציב 8.8 מיליון ליי לשנה כהענקת למפלגות הימין והדתיים, מכספי המגבית היהודית המאוחדת, וכי סכומים גדולים עוד יותר משולמים על-ידי מגבית ההסתדרות למפלגות השמאל.